



ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית 'בני אמונים'

346

פְּרִשֶׁת כִּי תֵצֵא

תש"פ

פניני אמן ותפלה בפְּרִשֶׁה

מאוצרות אמונים

"ולא ישמע אליהם", לפי שבהעדר דגמה אישית לא תועיל התוכחה.

תפארת בנים

יש בנותן טעם להביא כאן את אשר עורר הרה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א, ראש ישיבת 'שער השמים', בפתיחתו לספר 'המברך' תברך:

"הניחו ברכה באהליכם והרגילו את בניהם ובנותיהם היקרים לברך ברכת הנהנין תחלה וסוף, וכן ברכת אשר יצר בשרה ברוך ובנעימה. והרגילו את כל בני הבית לענות אחריהם אמן בקול. וכן יהיה נהוג בכל מקור שאחד מבני הבית יברך את כל ברכות השחר בקול ובמתינות וישענו כלם אחריו אמן, ועל ידי זה תנוח ברכה בביתכם.

ומה טוב ונאה שהורים והמחנכים יהיו דגמה אישית על ידי שהם בעצמם יברכו ברכות הנהנין בקול ובכוונה, ומהם ילמדו הנערים לשמר ולעשות וימשיכו על ידי זה שפע חיים ושלוש שלא ישמע עוד שד ושבר בנבולנו עד העולם".

מאה ברכות הופכות את ה'קללה'

"ולא אבה ה' אלקינו לשמע אל בלעם ויהפך ה' אלקינו לך את הקללה לברכה כי אהבה ה' אלקינו" (כג ו)

דרש רבי משה כהנא מגיבטיש:

תבת 'קללה' הנכתבת בהפוך - 'הלל ק', רומזת למצות מאה ברכות, שבה הצטיינו להלל את ה' מאה פעמים בכל יום. מבטיחה התורה: "ויהפך ה' אלקינו לך את הקללה לברכה". אם תהפך את ה'קללה' לברכה, בכך שתקפיד להלל את ה' מאה פעמים ביום, אף ה' אלקינו יהפך לך את הקללה לברכה - מדה כנגד מדה.

על כך רמז דוד המלך עליו השלום באומרו (תהלים קט ו): "ויאבה קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק מפניו" - מי שאוהב את ה'קללה' - הנכתבת כצורתה, אזי 'ותבואהו', שאלו היה חפץ בברכה היה מקפיד על מאה ברכות, ובכך היה הופך את ה'קללה' ל: 'הלל ק'.

דרך משה ליום יא

'אין זה מברך אלא מנאץ'

"כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשוך שבעך ואל כללך לא תתן" (כג כה)

מפסוק זה דרש רבי יעקב יהושע פרומן מלודז רמז לדברי חכמים (ב"ק צד א) שמי שמברך על מאכל שגזל מרעהו 'אין זה מברך אלא מנאץ', "כי תבא בכרם רעך ואכלת" - ראשי תבות 'ברכות' ללמדך כי רק פועל האוכל ברשות הבעלים רשאי לברך, אף מי שנותן אל כליו שלא ברשות, הרי הוא גזלן ואסור לו לברך.

נחלת יעקב יהושע

ענית אמן מנצחת את המלחמה

"כי תצא למלחמה על איביך ויתנו ה' אלקיך בידך וישיבת שבי" (כא י)

"רבי יוסי אומר: גדול העונה אמן יותר מן המברך. אמר לו רבי נהוראי: 'השמים [לשון שבועה]! כך הוא. תדע, שהרי גולגרים מתגנזין במלחמה, וגבורים נוצחין' (ברכות נג ב). כלומר: כפי שבמלחמה החילים הפשוטים מתחילים בקרב, והחילים המבחרים יורדים אחריהם לקראת סיום הקרב כדי להשלים את הנצחון. כך ענית אמן בהפך בסוף הברכה חשובה יותר מן המברך.

מדוע בחרו לדמות את הברכה וה'אמן' למלחמה?

באר המהרש"א: אמרו חכמים (פסחים קיח א): "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף". ואכן, מצד הדין מזונותיו של האדם אמורים היו לבא לו בקשי גדול ובצמצום, מחמת הקללה שנתקלל אדם הראשון (בראשית ג י): "ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה כל ימי חייך". אלא שאם מקפיד לברך ולענות אמן כהלכה, נעשות הברכות והאמנים סגורים המלמדים עליו זכות כנגד המסטרנים הפוכים שיתקו בו קולות אדם הראשון, וכך זוכה האדם שישפיע עליו הקדוש ברוך הוא פרנסה ברוח ובקלות.

וכך מתנהלת המלחמה במסטרנים; מלת הברכה מתחיל 'קרב' כנגד המסטרנים, וה'אמן' הנענית לאחריה מכריעה לטובה, כאותם חילים מבחרים המכריעים את הקרב.

מהרש"א ח"א נזיר סו ב

דורשי רשומות נתנו רמז לדברים מן הפסוק שלפנינו: "כי תצא" - ראשי תבות: "כל יום תענה צ' אמנים" [כמקשה שנקבעו חכמים (תקוני זוה"ח ח"ב דף פג א) ובזכות זאת תנצחו את המסטרנים: "ונתנו ה' אלקינו בידך".

תפלה - הסבה שהקדוש ברוך הוא חפץ 'לשמע' את התפלה הנאמרת בפה, היא כדי שבעקבות כך: "עדיף כל בשר יבאו" - להתפלל אף הם.

האדמו"ר רבי צבי הירש ממנונקטש הביא לכך רמז מהפסוק שלפנינו: "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה", אין זאת אלא משום ש: "איננו שמע בקול אביו ובקול אמו" - התפללות והברכות בבית הוריו אינן נאמרות בקול ובכוונה כראוי. משום כך אף כאשר יוכיחוהו - 'ויסרו אותו', אזי:

הבטה בצפרנים מרחיקה מן החטא

"ועשתה את צפרניה" (כא יב)

אמרו חכמים (ב"ר כ יב) כי המלבוש שהתקין הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון בעת בריאתו היה חלק כצפרן, נאה כמרגליות ומאיר סביבו, ולאחר שחטא הוסר המלבוש מגופו ונותרו מפניו רק צפרני הידים והרגלים. על פי דבריהם דרש רבי מרדכי הכהן מצפת פסוק זה כך:

התורה מורה לאשת 'פית תאר' המבקשת להצטרף לכלל ישראל: "ועשתה את צפרניה", הביטי בצפרנים - שרידי לבוש הפאר שעשה אדם הראשון, ותני דעתך מה הפסיד בנין חטאו האחד והיחיד ומה עלול להיות גורלך אם חיללה לא תלכי בדרך הישר.

טעם זה עומד אף ביסוד מנהגנו להביט בצפרנים לאור גר ההבדלה שעליו אנו מברכים במוצאי השבת לזכר האור שהדליק אדם הראשון במוצאי השבת הראשונה (פסחים נד א), כדי שנגלם 'קל וחמר': אם מחמת חטא אחד שהיה בו נענש אדם הראשון באבוד לבושו שהיה חלק כצפרן ומאיר סביבו, ומאז ואילך הצריך להשתמש באור הבר, מה נענה אנו. המלאים בחטאים ובעוונות?

שפת פה; פרי מגדים אורח רצח א"א ה

יש תפלה שאינה רצויה

"כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכר לשנואה" (כא טו)

חכמים (פנחומא א) למדו מכך שהסמיכה התורה פרשה זו לפרשת 'אשת פת תאר' שה'שנואה' האמורה בפרשה היא אותה 'אשת פת תאר' שהתיר הכתוב לשאתה לאחר שתתגר, ורמז לך הכתוב שעתיד אתה לשנואה.

רבי יהונתן איבשיץ הוסיף ופרש שלפיקד נאמר: "והיה הבן הבכר לשנואה". שהלא אמרו חכמים (בבבא סד א): "מפני מה היו אבותינו עקורים? מפני שהקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתן של צדיקים", האשה הפשטה מתעקבת מללדת כדי שתתפלל על כך לפני הקדוש ברוך הוא, ואלו 'פית תאר' יולדת ללא שום עכוב.

תפארת יהונתן

דגמה אישית בתפלה ובברכות

"כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם" (כא יח)

ידועים הם דברי האר"י הקדוש (לקוטי תורה תהלים סה) כי אף שהקדוש ברוך הוא יודע מחשבות, נצטינו להוציא את תבות התפלה מפיו ולא להסתפק בהנהיגן בלב, כדי שיראו אחרים ויתעוררו להתפלל אף הם. רמז לכך דרש האר"י מהפסוק בתהלים (סה ג): "שמע

ברוך ה' אלקי ישראל מהעולם ועד העולם אמן ואמן

ביום רביעי הבעל"ט י"ג באבול, יחול יום השנה ה"ז לפטירתו של רבי חיים בן איון ב"ר אהרן אבי מרמז'שטיין זצ"ל, אשר כל חייו היה 'שמר אמנים' כפשוטו: שמר וצפה לעניית אמן, ובפרט אחר ברכות השחר. לשמו ולזכרו חולל בנו רבי יעקב דב מרמז'שטיין שליט"א את מהפכת 'בני אמונים' שמכחה רבבות אלפי ישראל פותחים את יומם מידי בקר באמירת ברכות השחר בחברותא.

נא הקדישו ביום רביעי י"ג באבול את אמירת ברכות השחר בחברותא לעלוי נשמתו.

ברכות השחר: בקול, בכונה, בחברותא.



בריתא ד'אלו דברים (א)

יחודיותן של המצוות שבין אדם לחברו

בריתא ד'אלו דברים' מזכרת עשר מצוות המתחייבות בין אדם לחברו. שמונה מהן נכללות גם בפרשת ואלה חוקי התורה, ואילו אחת מהן, 'אל תענה עדו שקר', נכללת בפרשת ואלה חוקי התורה. המצוות הללו נקראות 'מצוות בין אדם לחברו'.

במה התבדלו מצוות אלה, ומדוע דווקא עליהן מקבלים שכר גם בעולם הזה?

הרמב"ם (פיה"מ פאה א) מפרש כי מצוות התורה נחלקות לשני סוגים - מצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחברו. הקדוש ברוך הוא משלם לאדם את שכרו במצוות שישעשה רק בעולם הזה (קדושין טז ב), אולם מצוות שבין אדם לחברו מפיץ האדם תועלת גם בעולם הזה. שכן כאשר האדם נוהג במדת ההסבה כלפי חבריו, נוהגים אף הם עמו בדרך זו. ולתועלת זו מתבטאת הבריתא שלפנינו באומרה: 'פרותיהן בעולם הזה'.

באופן שונה מסביר זאת המהר"ל מפראג (חידושי אגדות שבת כז ב): המקום מצווה שבין אדם למקום קיים בכך את רצון ה', אולם לא גרם בכך הנאה לבריות. לעומת זאת המקום מצווה שבין אדם לחברו, מלבד שמקום הוא במעשיו את רצון ה' שצווה על כך, הוא אף מהנה את הבריות בכך. לפיכך על קיים רצון ה' 'שלא שכו' לעולם הזה, ואלו על כך שגרם הנאה לבריות, מקבל הוא את שכרו במקום שבו גרם הנאה זו - בעולם הזה.

מרבית המצוות שנוגנו בבריתא זו הן מצוות שבין אדם לחברו. חלקן נכתבו בפרשנו, וחלקן נכללות במצוות 'גמילות חסדים' שאף היא מזכרת בבריתא זו (ראה פרוש המשניות לרמב"ם עס).

כבוד אב ואם

צוהת התורה הקדושה את האדם לכבד את אביו ואת אמו ולסיע להם בספקם כל צרכיהם בסכר פנים יפות (ש"ע י"ד רמ ד), ואף פרהש את שכרו הגדול של מי שאוהב להם מצוה זו, שכן הנזק לו בעולם הזה ובעולם הבא, כפיתוב (דברים טו): "כבד את אביך ואת אמך, כאשר צוה ה' אלקיך למען יצליח לך". ודרשו חכמים (קדושין מ א ע"פ פירוש" עס): "אירכו ימיהם לעולם הבא, ויטיב דך" בעולם הזה.

חכמים וסופרי ופילגשו בשכר מצוה זו ואמרו (מנחות קדושין טו): "בא וראה מצות כבוד אב ואם כמה חביבה לפני הקדוש ברוך הוא. שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכרו [של המצוות מצוה זו], בין צדיק - בין רשע. מנול? מעשו הרשע. על שכר את אביו נתן לו הקדוש ברוך הוא את כל הכבוד הזה... ומה אם רשע זה, על שכר את אביו, מה פירע לו הקדוש ברוך הוא! הפסיד את אבותיו ונישוא מצוות אחרות על אחת כמה וכמה".

נפלאים הם דבריו של רבנו בחיי בענין זה: "גדול כח מצות כבוד אב ואם והיא מצוה בחינה פהרה, והבריות רואים לעין כי יש בשכר פרות בעולם הזה: או בשלום והצלחה שיוסיף לו ה' יתברך בכל מעשיו או באריכות ימים והוא השכר הקבוע במצוה הזאת" (פ' השמיני ערך כבוד אב ואם).

מכתבי אמונים

למערכת וכל מאמינים, שלום רב.

בסדר הדף היומי (ערוכין ג א) למדנו שרבי שמעאל אמר לרבי מאיר שהיה סופר: 'היו זהיר במלאכתך ששמאלתך מלאכת שמים היא, שמא אתה מחסר אות אחת או מיתר אות אחת ונמצאת מחריב את כל העולם כולו'. ומבאר המהרש"א (עס): "שהתורה באותיותיהם הם משמתי של הקדוש ברוך הוא... ובהן גרר הקדוש ברוך הוא את עולמו ומקומו ונמצא המקוסר אות אחת הרי הוא מחריב קיומו".

גמילות חסדים

התורה מצווה על האדם לנהג עם הבריות בחסד וברחמים ולהיטיב עמו. וכפי שמצינו שמצוות רבות בתורה עוסקות בענינים אלו. המשג 'גמילות חסדים' הוא שם כולל לכלל אופני החסד והסיוע. על חשיבותה של מצוה זו בעולם המעשה מצביעה אמרתו הידועה של שמעון הצדיק (אבות א ב): "על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים".

לאחר שמביאה הבריתא את החובה לעסוק בגמילות חסדים באופן כללי, מפרטת היא ארבעה מעשי חסד ידועים: הכנסת אורחים, בקור חולים, הכנסת כלה והלווית המת. הרמב"ם (אבן ד א) כותב שהחובה לעשות מעשי חסד אלו נכללת במצוה "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא י"ז ח) - "כל הדברים שאמה רוצה שיעשה אותם לך אחרים, עשה אמה אותן לאחיה בתורה ובמצוות".

מצות 'הכנסת אורחים' מחיבת את האדם להכניס עובדי ארץ לביתו, להאכילם ולהשקותם וללוותם בצאמם להמשיך בדרךם (רמב"ם עס ב). מצוה זו מגדלת בלשון הרמב"ם (עס): "הוא החוק שחוקו אברהם אבינו ודרר החסד שנהג בה".

מצות 'בקור חולים' מחיבת את האדם לבקר את החולה, לדאג לצרכיו ולהתפלל להפאנו (קדושין מ א: רמב"ם עס). על חשיבותה של מצוה זו נזכר ללמד מדברי רבי עקיבא: "כל מי שאין מבקר את החולה כאלו שופך דמים" (קדושין עס).

במצות 'הכנסת כלה' מחיב האדם ללוות את הפלה לחפזה ולדאג להנשוא (רש"י ספ"ה מט ב ד"ה הוצאת וקנה כט א ד"ה להכנסת). וכבר מצינו 'ילק"ש תהלים (חשב) שפיר עם בריאת העולם התעסק הקדוש ברוך הוא במצוה זו, כפיתוב (בראשית ב כב): "ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם".

במצות 'לוית המת' מחיב האדם ללוות את המת בשעה שהוא מובל לקבורה. גמילות חסד עם המתים מכנה בפי חכמים 'חסד של אמת'. וכפי שאמר יעקב ליוסף בעת שבקש ממנו שיעלה לקבורה בארץ ישראל (בראשית מז כט): "ועשית עמדי חסד ואמת" (כ"ז צו ה).

'הכנסת כלה' מגנה מ'לוית המת'

מספר על הגאון רבי חיים קרייזוויטש שכאשר חלה במחלה קשה הלך לבעל הקהלות 'עקב' כדי לבקש ברכה ופצה. בתוך דבריו אמר לו 'הקהלות' 'עקב': בכל בקר מונים אנו בבריתא 'אלו דברים' את המצוות בסדר דלהלן: 'ובקור חולים, והכנסת כלה ולוית המת'. ולכאורה: יש להבין, מפני מה לא הוסקו חכמים את מצות 'בקור חולים' ל'לוית המת', ותחת זאת הפרידו ביניהן במצות 'הכנסת כלה'?

יש לומר כי בקשו חכמים ללמדנו בכך שבכחה של מצות הכנסת כלה לעצור את המחלה שכלא תגיע חס ושלום ל'לוית המת'...

רבי חיים הבין את הרמז ומיד קבל על עצמו להתעסק בכל כחותיו במצות הכנסת כלה, ואכן, לאחר זמן מה - בסני נסים - נעצרה המחלה. מיום זה ועד אחרית ימיו התעסק בכל מאודו במצוות הכנסת כלה וזכה לסייע לבנינים של אלפי בתים בישראל (ארחות רבנו ח"ד עמ' קטט).

מכתבים מקוראינו הנאמנים

על פי זה הבנת את מה שהפליגו חכמים בענינו של המשנה מהאבות או הנקוד של 'אמן', עד שאמרו (ברכות מז א): 'העונה אמן חטופה - יתחטפו ימיו, חטופה - יתחטפו ימיו'. אכן, כל מלה בתורה היא משמעותי של הקדוש ברוך הוא, על אחת כמה וכמה 'אמן' שהיא בגימטריה של שני שמות הקדוש - 'הו"ו' ואזנות', והיא אף משמשת ככנוי לקדושא בריך הוא כפיתוב (שעיה סה טז): "אשר המתברך בארץ יתברך באלהי אמן..."

הרב י. פ. - ירושלים.

ספור שושמע באחור...

בצאתי מאושיון ובכניסתי לבונה: 'העבודה משחררת... בלילות נאלצתי לחלק דרוש עץ עם עוד שלושה אסירים כפונים. בקר מקפאי העצמות, בחור הפולני, חמנו זה את זה בחם הגוף המועט שנותר בנו.

באחד הלילות לחש לי אחד מחברי לדרוש לחישה ששנתה את חיי: 'עמך, אגלה לך סוד שאפלו שני שתפני האחרים אינם יודעים אותו. אני מבקש ממך שאף אחד מלבדך לא ידע על כך.

אני יורד עכשו אל גמחה הנמצאת מתחת לצירף המגורים, יש שם זוג תפלין שמחכות לי... אעמיד פנים שאני הולך להתפנות, וקמה דקות לאחר מכן גם אמת תבא אחרי... יש לך שתי דקות להתעשר בתפלין, לומר שמע ישראל ולחור לצירף...

מאותו יום ואילך, במשך ששת החודשים שחלפו עד שהעברנו לברג-בזון - לשם לא יכלנו לקחת את התפלין איתנו - בכל בקר ששכמנו, חברי ואני, חמט עשרה דקות לפני כלם. וזחלנו לתוך הגמחה שמתחת לצירף, הנתון תפלין ואמרו שמע ישראל בתורות, ואז יצאנו למסדר הבקר. את התפלה סימנו בצעדת הבקר בדרגנו לעבודה.

סכנתי את חיי יחד עם חברי מידי בקר, כדי שיש בתוך האפלה שאפפה אותנו, נוכל לומר תודה לרבונו של עולם ולהצהיר על אמונתנו בו. 'שמע ישראל...', זו הייתה התמנה הנפלאה ביותר שקבלתי בחיי, והיא הייתה בדי במשך ששה חודשים בלתי נשכחים...

ממשיך הרב גולד:

כיום, רבי עמרם כבר בחציו השני של העשור העשירי לחייו, עד מהא ועשרים. הוא עדין פותח את בית הכנסת בכל בקר בשעה חמט, מפעם לפעם הוא אף נוף ב' בחיך על אחור של דקה או שתיים...

כאשר אני מתבונן בר' עמרם מניח את התפלין על זרועו שעליה מקעקעים מספרים, אני יכול אלא להתפעל ולקוות שגם ילדיו, הדור הצעיר, ילמדו מאותם אנשים מחידים את משמעותה של הקרבה. שילמדו מהם להתנאות ביהדותם ולהדבק במצוות כמותם.

כאשר ילדיו יתבוננו בשרי' דור העבר, אזי גם הם יזכו להבין את המשמעות של 'לוית המת', לגדל מתוך אמונה תמימה בדרבנו של עולם ולהציל כל רגע של חיים כדי להדבק בה, בתורתו ובתפלתו.

אותם יהודים משמשים בעברונ פתמור וכסימן דרך, כי למרות הסדרגה, אף על פי שאבדו את כל אשר להם, אם נשארו בחיים סימן שחיים להמשך, להתפלל, להודות ולקוות.